

ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (Μάιος 2005)

Συγγραφέας: ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΡΚΑΓΙΑΝΝΗΣ

Με τους όρους οικολογία, οικολογικός, οικολογική ευαισθησία, φυσικό περιβάλλον, περιβαλλοντικός, προστασία του φυσικού περιβάλλοντος κ.λπ. καθένας εννοεί αυτό που θέλει και αυτό που περισσότερο επιθυμεί. Οικολογική ευαισθησία έχουν οι πάντες, κυβερνήσεις και πολίτες. Κανείς δεν θέλει να στερηθεί αυτού του τίτλου και να κατηγορηθεί.. ως οικολογικά αναίσθητος. Με οικολογική ευαισθησία όλες μαζί οι κυβερνήσεις της τελευταίας εικοσαετίας και πλέον έπεσαν πάνω στον Αχελώο και σχεδίασαν την εκτροπή του, παραμυθιάζοντας τους ατυχείς αγρότες της Θεσσαλίας για να κερδίσουν την ψήφο τους. Με την ίδια ευαισθησία καταπατητές και αυθαιρεσιούχοι... προστατεύουν τα δάση, τις ακτές και τα μικροσυμφέροντά τους από τις επιδρομές νέων καταπατητών και αυθαιρεσιούχων.

Το φαινόμενο δεν είναι μόνο ελληνικό, αλλά παγκόσμιο. Παντού η οικολογία στερείται σαφών προτάσεων τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη. Το «οικολογικά ορθό» δεν είναι παντού το ίδιο, παρ' όλο που η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος άρχισε προ πολλού να εμφανίζεται με πραγματικά «παγκοσμιοποιημένες» μορφές, όπως είναι το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η μόλυνση των θαλασσών, η εξάντληση των φυσικών πόρων κ.ά. Το οικολογικό αίτημα του αναπτυγμένου κόσμου δεν είναι και αίτημα του υπανάπτυκτου.

Έλλειψη σαφών και σταθερών προτάσεων παρατηρείται και στο οικολογικό κίνημα ή σ' αυτό που εμφανίζεται σαν τέτοιο. Ως οικολογικό κίνημα εννοούμε μικρές μειοψηφίες ακτιβιστών, που ζουν και ενεργούν στη μοναξιά του «ράμπο», αποκομμένες από τον υπόλοιπο πληθυσμό, με στόχους περιστασιακούς και εφήμερους, χτυπώντας πότε εδώ και πότε εκεί, κυρίως για λόγους εντυπωσιασμού.

II

Η αντιπαράθεση και η βαθύτερη σύγκρουση Φυσικού Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης είναι νομίζω η κύρια αιτία της παγκόσμιας οικολογικής αμηχανίας. Ανάπτυξη σημαίνει καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά κανείς δεν θέλει να παραιτηθεί από το όνειρο της Ανάπτυξης ή από τα κατεστημένα συμφέροντα που τη συνοδεύουν. Η Ανάπτυξη είναι πια μια ανεξάρτητη από τη θέλησή μας παγκόσμια δύναμη με τη δική

της λογική και τους δικούς της νόμους. Και η καταστροφή του Φυσικού Περιβάλλοντος είναι μια παγκόσμια κατάσταση μη αναστρέψιμη και ανεξάρτητη από κοινωνικά καθεστώτα.

Έτσι, κανένας οικολόγος δεν τολμάει να διατυπώσει οικολογικό αίτημα που να στρέφεται ευθέως εναντίον της Ανάπτυξης, γιατί θα έθιγε το όνειρο και την ελπίδα όλων των ανθρώπων και ιδιαίτερα των φτωχών. Κανείς δεν λέει μας φτάνει τόση Ανάπτυξη για να ζήσουν όλοι οι άνθρωποι της γης με ισότητα και ευημερία. Οι πιο τολμηρές φιλελεύθερες και σοσιαλιστικές προτάσεις ευαγγελίζονται την ευημερία μέσα από την ταχύτερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη. Η εγγενής αντιπαράθεση Ανάπτυξης και Φυσικού Περιβάλλοντος που φαίνεται ότι άρχισε από τη στιγμή που ο άνθρωπος αποσπάσθηκε από τη Φύση και αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως υποκείμενο και τη Φύση ως αντικείμενο, υποκείμενο που δρα και αντικείμενο επί του οποίου δρα κάνει μάταιη κάθε προσπάθεια να διατυπωθεί κεντρικό και ολοκληρωμένο οικολογικό αίτημα.

Μπροστά σ' αυτή την εγγενή αμηχανία η οικολογία επεξεργάσθηκε το αίτημα της «ήπιας Ανάπτυξης», που θα στηριχθεί σε ανανεώσιμες φυσικές πηγές. Μάλλον πρόκειται για την ανακάλυψη ενός ακόμη οικολογικού όρου παρά για πρόταση νέας μορφής Ανάπτυξης. Η Ανάπτυξη είναι αυτή που είναι με δεδομένη σχέση αντίθεσης με το Φυσικό Περιβάλλον. Θα το καταλάβουμε αυτό καλά, όταν και αν η Κίνα και οι Ινδίες μπουν για τα καλά στον δρόμο της Ανάπτυξης...

III

Δεν είναι μόνο οι ποικιλώνυμοι οικολόγοι και μαζί με αυτούς όλοι εμείς οι πολίτες, που ζούμε στη σύγχυση αντικρουόμενων αιτημάτων μεταξύ Ανάπτυξης και προστασίας του Φυσικού Περιβάλλοντος. Είναι και οι κυβερνήσεις, εθνικές και υπερεθνικές (της Ε.Ε. συγκεκριμένα), οι οποίες προσπαθούν να συμβιβάσουν αντιφατικές έννοιες και προτεραιότητες. Αυτή η προσπάθεια συμβιβασμού είναι νομίζω η ουσία και το περιεχόμενο της οικολογικής νομοθεσίας, που τις τελευταίες δεκαετίες έχει αναπτυχθεί σε όλες τις χώρες και διακρατικά στην Ε.Ε.

Η απαίτηση π.χ. περιβαλλοντικής μελέτης για κάθε μεγάλο ή μικρό έργο αποβλέπει στην επισήμανση των επιπτώσεων που αυτό θα έχει στο άμεσο Φυσικό Περιβάλλον. Δεν αμφισβητεί τις επιπτώσεις, απλώς επισημαίνει την έκτασή τους και στην καλύτερη περίπτωση επιλέγει μεταξύ έργου και επιπτώσεών του. Δεν υπάρχουν σταθερά και νομοθετημένα κριτήρια επιλογής. Αυτός είναι ο λόγος που συχνά

αμφισβητείται η ειλικρίνεια των περιβαλλοντικών μελετών ή αυτές έρχονται σε άμεση σύγκρουση με οργανωμένα συμφέροντα ή ακόμη χειρότερα με τα διάσπαρτα μικροσυμφέροντα των πολιτών. Τα τελευταία πολλές φορές είναι πολιτικά ισχυρότερα από τα μεγάλα και οργανωμένα συμφέροντα, που έχουν τη δυνατότητα και προσαρμόζονται στις τρέχουσες οικολογικές απαιτήσεις. Π.χ. τα χωροταξικά σχέδια για τα Κυκλαδονήσια, που εκπονήθηκαν πριν από 15 χρόνια, δεν εφαρμόστηκαν σχεδόν πουθενά, επειδή ακριβώς συγκρούστηκαν με τον πανίσχυρο συνασπισμό διάσπαρτων μικροσυμφερόντων.

Με περιβαλλοντική νομοθεσία συμβιβαστική, συχνά αντιφατική και ατελή, υποκείμενη όμως στις γενικές συνταγματικές επιταγές για την προστασία του Φυσικού Περιβάλλοντος, η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας και ειδικότερα του εξειδικευμένου Ε΄ Τμήματος είναι η μόνη σταθερή πηγή διαμόρφωσης κάποιου οικολογικού αιτήματος με εσωτερική συνοχή και συνέπεια. Δεν νομοθετεί, όπως κατηγορήθηκε τελευταία, αλλά ερμηνεύει τον νόμο κατά περίπτωση, ακολουθώντας λίγο πολύ σταθερές αρχές. Επί πλέον οι αποφάσεις του ΣτΕ είναι πηγή οικολογικής παιδείας για τους πολίτες. Μας καλούν να μάθουμε τι σημαίνει δάσος και τι άλσος, τι βοσκότοπος και τι θαμνώδης έκταση, τι σημαίνει εθνικός δρυμός και τι εθνικό πάρκο, τι σημαίνει χωροταξία και τι χρήση γης και τόσα άλλα, απαραίτητα για μια υποφερτή συμβίωση με το Φυσικό Περιβάλλον.

Συχνά οι αποφάσεις του ΣτΕ έρχονται σε σύγκρουση με τις αποφάσεις αναπτυξιομανών κυβερνήσεων, αλλά και με συμφέροντα, μικρά και μεγάλα, των πολιτών. Προκαλούνται κρίσεις αναπότρεπτες κάθε φορά που πρέπει να επιλέξουμε μεταξύ της Ανάπτυξης και της προστασίας του Φυσικού Περιβάλλοντος, έστω και αν η επιλογή αυτή είναι στην ουσία συμβιβασμός. Ο δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων της Διοίκησης για να διαπιστωθεί αν είναι σύμφωνες με την έστω ατελή οικολογική νομοθεσία είναι η μόνη πραγματική προστασία από την επιδρομή της Ανάπτυξης...

Το παρόν κείμενο δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» την Κυριακή 24 Απριλίου 2005, σ. 31.